

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
विविध सेवा, अधिकृत सातौं, महिला विकास अधिकृत पदको खुला तथा अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको
पाठ्यक्रम
तृतीय पत्र : लैङ्गिकता र विकास (Gender and Development)

खण्ड (क) :- अंक २०

१. लैङ्गिक अवधारणा (Gender Concepts)

- १.१ लिङ्ग र लैङ्गिकता (Sex and Gender)
- १.२ स्त्रीत्व र पुरुषत्व (Femininity and Masculinity)
- १.३ लैङ्गिक सामाजीकीकरण (Gender socialization)
- १.४ पितृसत्ता र नारीवाद (Patriarchy and Feminism)
- १.५ लैङ्गिक भूमिका र शक्ति सम्बन्ध (Gender roles and power relationship)
- १.६ व्यावहारिक तथा रणनीतिक आवश्यकता (Practical and strategic needs)
- १.७ लैङ्गिक समता तथा समानता (Gender Equity and Equality)
- १.८ संसाधन तथा अवसरमाथिको पहुँच र नियन्त्रण (Access to and control over resources and Opportunities)

२. महिला अधिकार (Women's Rights)

- २.१ लैङ्गिक विभेद (Gender Discrimination)
- २.२ नेपालमा महिला आन्दोलन (Women's movement in Nepal)
- २.३ महिलाका अधिकार (Women's Rights)
- २.४ नेपालको वर्तमान संविधानमा महिलाका मौलिक हकहरू (Fundamental Rights of Women as specified in the existing Constitution of Nepal)

खण्ड (ख) :- अंक ३०

३. महिला सशक्तिकरण (Women's Empowerment)

- ३.१ नेपाली महिलाको स्थिति : जनसांख्यिक, सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक : (Status of Nepalese Women-Demographic, Social, Economic, Political)
- ३.२ महिलाको बहुआयामिक भूमिका (Multiple roles of women)
  - ३.२.१ पुनरुत्पादक भूमिका (Reproductive role)
  - ३.२.२ उत्पादक भूमिका (Productive role)
  - ३.२.३ सामुदायिक भूमिका (Community role/communal role)
  - ३.२.४ प्रतिनिधिमूलक भूमिका (Constituency role/ Representative role)
- ३.३ महिलाको कार्यबोझ (Women's workload)
- ३.४ गरिबीको दुष्चक्रमा महिला (Women in vicious cycle of poverty)
- ३.५ महिला सशक्तिकरणका आयामहरू : सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक (Dimensions of women's empowerment Social, Economic, Political)
- ३.६ सामाजिक परिचालन, सहभागिता र सञ्जालीकरण (Social mobilization, Participation and Networking)
- ३.७ समूह गतिशीलता (Group dynamics)
- ३.८ महिलाका लागि लक्षित कार्यक्रम (Targeted programmes for women)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश

विविध सेवा, अधिकृत सातौं, महिला विकास अधिकृत पदको खुला तथा अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको
पाठ्यक्रम

४. लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा (Gender-based violence)

- ४.१ लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा : कारण र परिणाम (Gender-based violence: causes and consequences)
- ४.२ प्रथा, परम्पराका नाममा हुने हिंसा (Violence based on social traditions and Practices)
- ४.३ घरेलु हिंसा (Domestic violence)
- ४.४ मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार र नियन्त्रण (Human trafficking and its control)
- ४.५ महिला हिंसाविरुद्ध पुरुषको संलग्नता (Men's engagement in addressing violence against women)

खण्ड (ग) :- अंक ३०

५. विकासमा लैङ्गिक दृष्टिकोण (Gender Approaches to Development)

- ५.१ कल्याणकारी सोच (Welfare approach)
- ५.२ विकासमा महिला (Women in Development-WID)
- ५.३ महिला र विकास (Women and Development-WAD)
- ५.४ लैङ्गिकता र विकास (Gender and Development- GAD)
- ५.५ अधिकारवादी अवधारणा (Rights-based approach)

६. लैङ्गिक समानता मापक सूचकाङ्कहरू (Gender Equity Measure Indices)

- ६.१ लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क (Gender Development Index - GDI)
- ६.२ लैङ्गिक सशक्तिकरण मापक (Gender Empowerment Measure - GEM)
- ६.३ मानव गरिबी सूचकाङ्क (Human Poverty Index - HPI)

७. लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण: प्रतिबद्धता र प्रयासहरू (Gender Equality and Women's Empowerment: commitment & efforts)

- ७.१ अन्तर्राष्ट्रिय महिला सम्मेलनहरू (International Women Conferences)
- ७.२ महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, १९७९ र सोको इच्छाधीन आलेख, १९९९ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), 1979 and its optional protocol, 1999)
- ७.३ बेइजिङ्ग कार्यमञ्च, १९९५ (Beijing Platform for Action, 1995)
- ७.४ दिगो विकाशका लक्ष्यहरू (Sustainable Development Goals)
- ७.५ संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषद्का प्रस्ताव नम्बर १३२५ र १८२० (United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820)
- ७.६ राष्ट्रिय कार्ययोजना (National Plans of Action)
  - ७.६.१ महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०६० (National Plan of Action on Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, 2004)
  - ७.६.२ लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०६१ (National Plan of Action on Gender Equality and Women's Empowerment, 2004)
  - ७.६.३ संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नम्बर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०५७ (National Plan of Action on Implementing United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820, 2011)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश

विविध सेवा, अधिकृत सातौं, महिला विकास अधिकृत पदको खुला तथा अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ७.७ लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरणका लागि संस्थागत संयन्त्र (Institutional Mechanisms for Gender Equality and Women's Empowerment)
- ७.७.१ संघीय संसदको महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण समिति (Women, Children and Social Justice Committee of Federal-Parliament)
- ७.७.२ मधेश प्रदेश सभाको महिला, बालबालिका तथा सामाजिक न्याय समिति
- ७.७.३ महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरू (Ministry of Women, Children and Senior citizen and Its Agencies)
- ७.७.४ मधेश प्रदेशका खेलकुद तथा समाज कल्याण मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरू
- ७.७.५ राष्ट्रिय महिला आयोग (National Women's Commission)

खण्ड (घ) - अंक २०

८ लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण (Gender Mainstreaming)

- ८.१ सैद्धान्तिक पक्ष (Theoretical aspects)
- ८.२ लैङ्गिक खण्डीकृत तथ्याङ्क (Gender-disaggregated data)
- ८.३ लैङ्गिक विश्लेषण तथा परीक्षण (Gender analysis and audit)
- ८.४ लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट र नेपालमा यसको अभ्यास (Gender-responsive budget and its practice in Nepal)
- ८.५ लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट र मधेश प्रदेशमा यसको अभ्यास
- ८.६ आवधिक योजनामा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण नीति (Gender mainstreaming policy in periodic plans)
- ८.७ नेपालमा लैङ्गिक समानताका लागि गरिएका विशेष व्यवस्था (Specific provisions for gender equality in Nepal) सकारात्मक विभेद (Positive discrimination), आरक्षण (Reservation), सकारात्मक कार्य (Affirmative action) र अन्य विशेष व्यवस्था (Other special provisions)
- ८.८ मधेश प्रदेशमा लैङ्गिक समानताका लागि गरिएका विशेष व्यवस्थाहरू सम्बन्धि जानकारी

९. सामाजिक सुरक्षा तथा सामाजिक समावेशीकरण (Social Security and Social Inclusion)

- ९.१ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकको अधिकार र सामाजिक सुरक्षा
- ९.२ सामाजिक समावेशीकरण (Social inclusion)
- ९.३ सामाजिक समावेशीकरणमा लैङ्गिक सरोकारका पक्षहरू (Gender concerns in social inclusion)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
विविध सेवा, अधिकृत सातौं, महिला विकास अधिकृत पदको खुला तथा अन्तर सेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको
पाठ्यक्रम

तृतीयपत्रको पाठ्यक्रमलाई ४ वटा खण्ड/एकाईमा विभाजन गरिएको छ, ४ वटा खण्ड/एकाईको लागि ४ वटै उत्तरस्तिकाहरू दिइनेछ र परिक्षार्थीले प्रत्येक खण्ड/एकाईका प्रश्नहरूको उत्तर सोही खण्ड/एकाईको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नु पर्नेछ । यसपत्रका पाठ्यक्रमका खण्ड/एकाईहरूबाट सोधिने प्रश्नहरूको संख्या यथासम्भव निम्नानुसार हुनेछ ।

द्वितीयपत्र का खण्ड	A	B	C	D	जम्मा प्रश्न संख्या
अङ्कभार	२०	३०	३०	२०	
छोटो उत्तर प्रश्न	२	४	४	२	१२
लामो उत्तर प्रश्न	१	१	१	१	४
जम्मा प्रश्न संख्या	३	५	५	३	१६